

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen on mahdollista jo nykyisessä lainsäädännössä. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue katsoo, että oma-aloitteisen tiedonluovutukseen tarkennukset ja selvennykset säännöksen perusteluissa ovat kannatettavaa. Hyvää on, että lakipykälässä on selkeästi rajattu luovutettavat tiedot vain välttämättömin tietoihin.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue suhtautuu erittäin kriittisesti tiedonluovutusvelvollisuuteen.

Sosiaali- ja terveydenhuolto perustuu luottamukseen ja pelko siitä, että asioista ilmoitetaan poliisille, voi heikentää asiakkaiden ja potilaiden luottamusta merkittävästi. Tällöin avun piiriin hakeutuminen voi kokonaan estyä tai oleellisia tietoja salataan ammattilaisilta ja avun saanti estyy tai vaikeutuu. Pahimmillaan tämä saattaa lisätä väkivallan uhkaa.

Uuteen velvollisuuteen liittyen ilmoitusvelvollisilla tahoilta edellytettäisiin kykyä/osaamista arvioida teon vakavuusastetta. Lisäksi ilmoitusvelvollisten tulisi pystyä arvioimaan sitä, onko ilmoituksen tekemisestä syytä keskustella potilaan tai asiakkaan kanssa etukäteen. Mikäli ilmoitusvelvollisuus säädetään, mahdollisuus konsultoida poliisia tarvittaessa teon vakavuuden arvioinnista tai asiakkaan/potilaan kanssa ennalta käytävän keskustelun tarkoituksenmukaisuudesta tulee nimenomaisesti turvata. Tiedonluovutuksista jää merkintä Kanta -palveluun ja samalla kun uhka- ja väkivaltatilanteita pyritään ehkäisemään voi syntyä tilanne, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä kohtaan uhka- ja väkivaltatilanteet lisääntyvät em. seikan johdosta.

Tiedonluovutusvelvollisuus edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön mittavaa koulutusta sekä valtakunnallisesti yhteneväistä ohjeistusta luovutuksen perusteista. Säännös koskee sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä toimivia. Olisi hyvä myös nimenomaisesti selventää koskeeko ilmoitusvelvollisuus myös esimerkiksi opiskelijoita ja harjoittelijoita.

Epäselväksi myös jää, miten jälkikäteisarvioinnissa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan vastuu väkivallan toteutuessa arvioidaan, mikäli ilmoitusvelvollisuutta ei ole täytetty. Säännöksen perusteluissa esitetään, että erillistä sanktiointia ei säädettäisi, vaan arvioinnissa käytettäisiin virkavastuuta koskevia säädöksiä. Jotta virkamies voi virkavelvollisuutensa hoitaa, hänellä tulee olla riittävä osaaminen sekä tosiasiallinen mahdollisuus arvioida sitä, milloin ilmoitusvelvollisuus täyttyy. Lisäksi virkavastuuta koskevat säännökset kattavat vain virkasuhteessa olevien vastuut. Tässä kohtaa tulisi selventää miten työsuhteessa oleviin em. säännöksiä sovelletaan.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue suhtautuu kriittisesti poliisin pyynnöstä tapahtuvaan tiedonluovutusvelvollisuuteen.

Uuden 2 momentin lisäksi laissa säädettäisiin poliisille edellisistä pykälistä laajemmasta mahdollisuudesta tiedonsaantiin sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Mikäli tämän momentin säätämiseen päädytään, säädöksen perusteluissa olisi syytä myös ottaa kantaa siihen, tarkoittaako ”terveydenhuollon vastaava johtaja” terveydenhuoltolain 57 § mukaista viranhaltijaa tai ”sosiaalihuollon vastaava johtaja” sosiaalihuoltolain 46 a § mukaista viranhaltijaa.

Tiedon luovuttavalta taholta vaadittaisiin osaamista arvioida luovutettavien tietojen välttämättömyyttä, mihin liittyy sama ohjeistus-/kouluttamistarve kuin uuteen 62 § 2 momenttiin. Koulutustarve ei ole yhtä laaja, mutta edellyttäisi myös selkeää kansallista ohjeistusta alueiden päätöksenteon tueksi.

Säännöksen perusteluissa on todettu että: ”Käytännössä poliisi voi tehdä tietopyynnön sähköpostilla, soittamalla tai toimipaikassa läsnä ollessa kysymällä. Tällaiset tietopyynnot tulee säätää yksilöidyllä, perustellulla kirjallisella pyynnöllä pyydettyväksi. Vain tällöin on tosiasiallisesti mahdollista arvioida pyynnön asianmukaisuutta sekä luovutettaviksi pyydettyjen tietojen välttämättömyyttä ja laajuutta. Olisi hyvä täsmentää, että poliisin olisi tietopyyntönsä perusteluissa avattava, mistä syystä pyydetty tiedot ovat välttämättömiä uhkan arviointia/uhkaavan teon estämistä varten. Poliisin pitäisi myös perustella tietopyyntönsä ajallista rajausta.

Esimerkiksi tietosuojasetuksen mukainen osoitusvelvollisuus edellyttää, että rekisterinpitäjän pitää pystyä tarvittaessa jälkikäteenkin osoittamaan, että tietojen luovuttamiselle on ollut lakisääteinen peruste. Saapunut tietopyyntö on tarpeen kirjata myös viranomaisasemassa olevan palvelunantajan diaariin. Siksi olisi syytä edellyttää, että poliisi tekee perustellun tietopyynnön nimenomaan kirjallisessa muodossa sekä pyynnön yhteydessä ilmoittaa uhkaavaan tekoon liittyvän mahdollisen rikosnimikkeen tai kuvata uhkaavaa tekoa, jotta palvelunantajalla olisi mahdollisuus arvioida pyynnön välttämättömyyden ja sen perusteet.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Pykälässä 62 a § säädettäisiin palvelunantajan oikeudesta salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa poliisille työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä työntekijän pyynnöstä.

Pohde kannattaa tätä muutosta. Työntekijään kohdistunut väkivaltainen tai uhkaava teko työtehtävien vuoksi on sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön oikeusturvan ja työturvallisuuden näkökulmasta hyvä saada paremmin esiin. Tämä säädös selkeyttäisi nykytilaa sen osalta, että laissa olisi tarkemmin säädelty, mihin perustuen palvelunantajalla olisi mahdollista ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta rikosepäilyistä.

Säännösehdotuksen perusteluissa on todettu, että: ”Työntekijä -termi olisi ymmärrettävä laajasti siten, että palvelunantajan oikeus ilmoittaa poliisille koskisi sekä työ- että virkasuhteisia työntekijöitä sekä myös esimerkiksi vuokratyöntekijään kohdistuneita rikosepäilyjä.” Olisi hyvä tarkentaa, koskeeko tämä myös esimerkiksi opiskelijoita/harjoittelijoita.

Muut kommentit.

Esitetyt muutokset asiakastietolakiin laajentavat merkittävästi poliisin oikeutta saada tietoa sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Pohde pitää tätä kehitystä potilaiden ja asiakkaiden luottamuksen näkökulmasta erittäin huolestuttavana. Sosiaali- ja terveydenhuolto perustuu luottamukseen ja kaikki tätä luottamusta heikentävät toimet saattavat vaikuttaa hoidon piiriin hakeutumista juuri niissä ihmisryhmissä, joissa tarve palveluille on suurin.

Rautiainen Hanna
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue